

กระบวนการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนชาวนาเป็นชุมชนชนเมือง : กรุงเทพมหานคร

นายอดิศร เสมี่ยม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามนุษยวิทยามหาบัณฑิต

สาขาวิชามนุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2540

ISBN 974-638-369-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHANGING PROCESS OF A FARMER COMMUNITY TO SUBURBAN
COMMUNITY : BANGKOK METROPOLITAN AREA

M.r. Adisorn Semyaem

A Thesis submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Anthropology

Department of Sociology and Anthropology

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic year 1997

ISBN 974-638-369-8

อดิศร เสมอเข้ม : กระบวนการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนชาวนาเป็นชุมชนชานเมือง :
กรุงเทพมหานคร (CHANGING PROCESS FROM A FARMER COMMUNITY TO
SUBURBAN COMMUNITY : BANGKOK METROPOLITAN AREA) อ.ที่ปรึกษา
รศ.ดร.ปรีชา คุวินทร์พันธุ์, 104 หน้า. ISBN 974-638-369-8

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน
ชาวนาในอดีต ซึ่งอยู่ในเขตชานเมืองของกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาถึงการปรับตัวในระยะเปลี่ยนผ่าน
ของผู้ที่เคยเป็นชาวนามาก่อน และการเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของคนเก่าเมื่อคน
ใหม่ย้ายเข้าไปอยู่กันอย่างหนาแน่น

ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นชุมชนชานเมืองเกิดจากกระบวนการขยาย
ชุมชนไปสู่ชานเมืองของกรุงเทพมหานคร อันมีปัจจัยสำคัญจากราคาที่ดินซึ่งต่ำจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญใน
การลงทุนของนักจัดสรรที่ดินรวมถึงเส้นทางคมนาคมใหม่ ๆ ที่ตัดผ่าน การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่อ
ให้ชาวนาต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมใหม่ด้วยการสร้างเอกลักษณ์ของตนเองขึ้นเป็นแบบแผน
ชีวิตที่อยู่กึ่งกลางระหว่างเมืองกับชนบท เรียกว่า แบบแผนชีวิตชานเมือง ความรู้สึกเป็นชุมชนเดียวกัน
จะปรากฏให้เห็นในกลุ่มผู้ที่เคยเป็นชาวนามาก่อน แต่ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านที่เข้ามาใหม่จะมี
ลักษณะผิวเผิน ชาวบ้านยังคงยึดความสัมพันธ์เดิมในกลุ่มอันเป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะของความ
เป็นเครือญาติและเพื่อนบ้านในละแวกเดียวกัน แม้ปัจจุบันเครือข่ายทางสังคมดังกล่าวจะมีลักษณะค่อนข้าง
หลวม แต่มีความสำคัญในแง่ของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันยามมีปัญหา ซึ่งช่วยรองรับให้บุคคล
สามารถปรับตัวได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา.....

สาขาวิชามานุษยวิทยา.....

ปีการศึกษา2540.....

ลายมือชื่อนิติ
.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
.....

C830638 : MAJOR SOCIOLOGY AND ANTHROPOLOGY

KEY WORD:

FARMER COMMUNITY/SUBURBAN COMMUNITY

ADISORN SEMYAEM : CHANGING PROCESS FROM A FARMER COMMUNITY
TO SUBURBAN COMMUNITY : BANGKOK METROPOLITAN AREA. THESIS

ADVISOR : ASSO. PROF.PREECHA KUWINPANT, Ph.D. 104 pp. ISBN. 974-638-
369-8

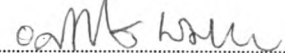
The Objectives of this research are : First, to study social and economic changes of a farmer community at the suburban of Bangkok Metropolitan area. second, to study life adjustment of old farmer during transitional period. Third, to study social relations among these farmers in the new social and economic conditions.

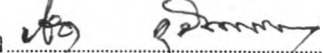
Changing to suburban community is a result of urbanization. The main factor is of the investment of realtor on land when the price of land was low and also of transportation system. While maintain their traditional way of living, they also acquire modern Social and economic life. Nevertheless, their relationships with the newcomers who are more urban is superficial. Most of their life is still involved with their former farmers who are king and neighbours. Their networks of kins and friends help them to gradually adapt themselves to the new social and economic conditions of the suburban.

ภาควิชา.....สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา.....

สาขาวิชา.....มานุษยวิทยา.....

ปีการศึกษา.....2540.....

ลายมือชื่อนิติ.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา ภูรินทร์พันธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ แนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องอย่างดียิ่ง เสมอมา รวมถึงรองศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์ ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญยง ชื่นสุวิมล กรรมการวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ข้อคิดเห็นทางวิชาการซึ่งผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงแก้ไขในงานวิจัย

ท้ายที่สุดนี้ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณบิดามารดา ที่ให้การสนับสนุนและคอยให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

อดิศร เสมอเข้ม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ซ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
สมมติฐานการวิจัย.....	5
ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย.....	5
เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
ขอบเขตการวิจัย.....	18
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	19
วิธีการศึกษา.....	19
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	25
2 สภาพทั่วไปของชุมชน.....	26
สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของหมู่บ้านกุดแดงก่อนการขยายชุมชน ไปสู่ชนเมือง.....	39
3 จุดเริ่มต้นของความเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นชุมชนชนานเมือง.....	59
มูลเหตุชักนำสู่ความเปลี่ยนแปลง.....	59
ผลกระทบและการปรับตัวจากความเปลี่ยนแปลงของกระบวนการขยายชุมชน ไปสู่ชนเมือง.....	59
4 บทวิเคราะห์และสรุป.....	92
เอกสารอ้างอิง.....	100
ประวัติผู้เขียน.....	102

สารบัญญัตราง

ตารางที่	หน้า
1. เปรียบเทียบขนาดพื้นที่ จำนวนประชากรและความหนาแน่นของประชากร ในเขตบางเขนใน พ.ศ. 2503-2516.....	60
2. การสูญเสียพื้นที่เกษตร พ.ศ. 2506-2521 ในเขตบางเขน.....	60
3. อาชีพหลักของหัวหน้าครอบครัวซึ่งเป็นครอบครัวที่เคยมีอาชีพเป็นชาวนามาก่อน และอาศัยอยู่ในหมู่บ้านกุดแดงมาแต่เดิม หลัง พ.ศ. 2517.....	71

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1. แผนที่แสดงการแบ่งเขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร.....	29
2. แผนที่แสดงแขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร.....	30
3. แผนที่แสดงลักษณะทางกายภาพและทางสังคมของหมู่บ้านกุดแดง.....	31
4. แผนภูมิแสดงเครือข่ายมิตรระหว่างกลุ่มชายใจซึ่งมีลูกชายแต่งงานกับลูกสาวของกลุ่มตา ผวนและหลานชายของชายใจก็แต่งงานกับลูกสาวของกลุ่มชายแพ.....	43
5. แผนที่แสดงความสัมพันธ์กับชุมชนต่าง ๆ ในท้องถิ่นเดียวกัน.....	46
6. ภาพชาวบ้านที่มาช่วยกัน "เอาแรง" ทำอาหารในวันสุกดิบในอดีตของหมู่บ้านกุดแดง	54
7. ภาพตำรวจในงานวันสุกดิบในอดีตของหมู่บ้านกุดแดง.....	54
8. ภาพการทำขวัญนาคในอดีตของหมู่บ้านกุดแดง.....	55
9. ภาพขบวนแห่หน้ากัไปวัดในอดีตของหมู่บ้านกุดแดง.....	55
10. แผนที่แสดงความหนาแน่นของประชากร ระดับแขวง ของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2522.....	71
11. ภาพลักษณะของบ้านเรือนในปัจจุบันของผู้ที่เคยเป็นชาวนามาก่อนและ อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มาตั้งแต่ดั้งเดิม.....	72
12. ภาพสภาพพื้นที่บางส่วนในปัจจุบันของหมู่บ้านกุดแดงที่ถูกทิ้งให้เป็น ที่รกร้างว่างเปล่า.....	72
13. ภาพคลองกะเจดในปัจจุบันที่กลายเป็นลำรางสาธารณะ.....	73
14. แผนภูมิแสดงเครือข่ายความสัมพันธ์ระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ในหมู่บ้านกุดแดง.....	